

B

Historiske tilbakeblikk

- 1807:** De årlige markeder som fra året 1780 var holdt på kirketorvet, opphørte på grunn av de mange ubehageligheter markedene førte med seg. Vannledningen i Storgaten ble forlenget. Hovedbygningen på Mellos ble oppført, Gerner-Bryggen anlagt og teglverket satt i gang. En privatmann satte i gang "høyere Opdragelses-Institut".
- 1808:** En stor brann i Kongensgate la 22 gårder i aske. Ved en regulering etter brannen fikk byen sitt første egentlige torv (nu "Øvre torv"), hvor byens 2. Offentlige vannspring ble anlagt. Byen kjøpte en gård i Enggaten (Dronningensgate) Til Herbergsted. Festningsbatterier ble anlagt på Værlesanden og Verket. Det frivillige Moss Jærgerkorps ble opprettet 22. Mai. Prins Christian August hadde sitt hovedkvarter i Moss fra 26. mars til 15. April. Et saltsyderi ble anlagt for å avhjelpe mangelen på Salt under krigen (nedlagt 1819). Det hersket stor nød i byen og matmangelen var stor. "Gernergården" i Henr. Gernersgate ble bygget.
- 1809:** David Chrystie fikk Enggaten regulert i bredde og retning.

Kilde: J. H. Vogt: Moss gjennom 700 år.
(bokstavrett avskrift)

ISSN 0903-2580

ARVEA

MEDLEMSBLAD FOR

Moss Ettehistorielag

SLEKTSHISTORIE - LOKALHISTORIE

RABEKK MUSEUM

NR. 1

25. ÅRGANG

2011

Moss Ættehistorielags styre:

Tor Vinje formann og kasserer	69 27 57 01 tvin@online.no	Transkriberings-gruppen Utvaadrer-gruppen
Bjørn Haugen nestformann	924 68 336 bjorn.haugen@advokathusetiljedahl.no	
Haakon Hattevig sekretær	482 54 625 hhattevig@hotmail.com	
Lars Aslak Egeberg styremedlem	901 46 270 larsa.egeberg@c2i.net	
Aage Olsen styremedlem	69 20 79 81 aage.ol@gmail.com	Lokalhistorie-gruppen
Edvin K. Andersen styremedlem	69 25 20 41 edvin.andersen@getmail.no	
Leif Svendsen varamedlem	22 14 48 73 anneceliner@gmail.com	Rabekkk-gruppen
Unni Lien varamedlem	69 25 44 54 tarnelie@online.no	

Per-Ole Nordli 69 25 20 10 Slektforsker-gruppen
po-nordli@online.no

adresse: Moss Ættehistorielag, Postboks 636 1522 Moss

internett hjemmeside: <http://tvin.home.online.no>

Moss Ættehistorielag er medlem av :

- Norsk Slektshistorisk forening
- Østfold historielag
- Nordmanns-Forbundet
- Landslaget for lokalthistorie
- Fortidsminneforeningen-Østfold avdeling
- DIS - Norge/Østfold
- Grønsbygdens Släktforskare
- Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie
- The Norwegian-American Historical Association

Formannen har ordet!

I det vi går i trykken, kan vi glede oss over siste nytt i Moss Avis om Moss Kommunes engasjement i gjenreisningen av Rabekkk i Melløsparken. **Olav Dalåsen** og MKEiendoms styre har vært meget engasjert og positive i prosjektet vårt.

Trygve Måleng har hatt avisinnlegg om bevaringen av Refsneshula, og **Bjørn Haugen** nådde frem hos Riksantikvaren med sitt protestskriv. En ca 10 000 år gammel hule fra steinalderen er derved bevart.

Edmund Schildvold har hatt innlegg i Moss Avis i sin kamp for å redde verdifull fortid på Rosnes.

Aage T. Olsen har med sin GPS saumfart og registrert fortiden i et viktig arbeide med å kartlegge våre fortidsminner. Resultatet vil med tiden vises på internett, hvor hele verden kan taste seg inn på Moss og lese om gamle funn, vedlagt foto av området, og den historikk det er mulig å fortelle om stedets fortid.

Vi ønsker **Elisabeth Bjørnstad** velkommen som medlem.

Vi ser tilbake på et meget aktivt og positivt år, og sier takk for innsatsen.

Godt Nytt År til dere alle !

Årsmøte

Tirsdag 22. februar 2011 kl. 1900
M. Peterson & Søn AS, Auditoriet, inngang portvakten

Innkalling

Dagsorden:

1. Godkjenne innkallingen
2. Valg av møteleder
3. Valg av referent
4. Valg av 2 protokollunderskrivere
5. Årsberetning 2010
6. Regnskap 2010
7. Innkomne forslag
8. Valg

Forslag som ønskes behandlet på årsmøte, må være styret i hende innen 8. februar 2011.

Årsmøtet avsluttes med en orientering ved Tor Vinje om Rabekkbygget, - situasjonen i dag for en gjenoppbygging.

I 1991 tok Fredrik Th. Bolin initiativet et å opprette en byggeskikkpris for Moss Kommune. Moss Ættehistorielag ble forespurt, og sammen med byarkitekt Ragnar Hagen fattet vi de nødvendige tiltak for å kalle sammen til en jury som representerte Moss kommune, Fylkeskultursjef, Jubileumsfondet av 1920 til Moss bys forskjønnelse, Moss Avis og Moss Ættehistorielag.

Statutter for tildeling av:

MOSS BYS PRIS FOR GOD BYGGESKIKK.

For å motivere til- og påskjønne arbeidet med å bedre byggeskikken i Moss er det i samarbeid mellom Moss kommune, Fylkeskultursjef, Jubileumsfondet- av 1920 til Moss bys forskjønnelse, Moss Avis og Moss Ættehistorielag opprettet en pris for god byggeskikk. Prisen skal være:

MOSS BYS PRIS FOR GOD BYGGESKIKK.

Prisen består av en bronseplate med inskripsjon til oppsetting på bygget. Supplert med diplom.

Prisen skal kunne gis til huseiere/byggherrer som i forbindelse med nybygg, tilbygg eller rehabiliteringsarbeider-eventuelt med utombusanlegg – har gjennomført prosjekter som på en fortjenestefull måte er tilpasset distriktets bygningsmiljø – eventuelt kulturlandskap – og som ivaretar og fremmer lokal byggeskikk og håndverkstradisjon.

Moss bys pris for god byggeskikk - tildelinger:

1991

Storgata 22,24,26

for fortjenstfull rehabilitering av den tidstypiske bygningsrekken som sammen med anlegg av fortau, ny gatebelysning og treplanting har bidratt til å heve strøket, og bevart og forskjønnnet et viktig historisk trekk i bybildet.

1992

Vogts gate 10- Den frie evangeliske forsamling- arkitekt Birger Granly og Svein Sundby for

En vellykket ombygging/tilbygging. Ved å snu hovedaksen 90 grader har det blitt skapt en høyreist forsamlingsal, samtidig som så vel inngangsside som korside har fått et verdig, enkelt og sakralt preg med god innpassing i bybildet. Juryen er imponert over at man på dugnadsbasis har kunnet komme fram til et så tiltalende resultat med høy kvalitet i utførelsen.

1993

Kryssområdet Kransen – landskapsarkitektene Bjørbekk og Lindheim – for

Bygging av et velformet anlegg med gjennomført høy standard og god innpassing i bybildet.

En omsorgsfull planlegging er videreført med god utforming av nødvendige inngrep som bygging av bedchuset og gjerde mot Nyquistgården. Dette gjelder også alle detaljer som underganger, trapper, ramper, rekkverk mv.

Sammen med materialbruk, treplanting og belysning har området fått en kvalitet som også hever hovedinnfallsporten til Moss sentrum.

1994

Balaklava 8,10,12,15 og 17 – for

Å ha bevart blokkenes tidstypiske preg med pussfasader, etter en omfattende rehabilitering.

Juryen ser det som særlig positivt at det er valgt utvendig tilleggisolering med puss og unngått forsimplende platekledning. De nye inngangspartiene har dertil fått en naturlig og innbydende markering med sitt overbygg i enkel trekantform.

Juryen vil berømme at også det tidstypiske fra vår nære fortid tas vare på, på en så forbilledlig måte.

1995

Fiskebasaren – arkitekt Leif Andre Johannesen – for

Et byggverk som på en overskuddspreget måte refererer til den opprinnelige fiskebasar – og som styrker kanalområdets maritime miljø, og byens tilknytning til sjøen.

Det er en bygning til å glede seg over, velproposjonert og med fin detaljering under sitt grønne kobbetak.

1996

Minneveien 15 – arkitekt Marit Johansen - for

Omsorgsfullt planlagt og gjennomført tilbygging og opprusting av den gamle husmannsplassen under Orkerød gård til tidsmessig boligstandard med stor pietet for og videreføring av husmannsplassens bygningsdimensjoner og karakter.

1997

Vestre Kanalgate 6 – arkitekt Marit Johansen – for

Forbilledlig og helhetlig gjennomført gjenoppbygging av brannsadet bygning med omsorgsfull detaljering i alle ledd i fasader, svalganger, gårds plass, innhegning mv.

Gjenoppbyggingen av den karakteristiske bygningen ved kanalen med opprusting til tidsmessig boligstandard er til berikelse i kanalområdet og av byens bygningsmiljø.

1998

Malakoff Videregående Skole – Jansen arkitekter – for

Vellykket gjennomføring av avsluttende utbygging av en stor samlet bygningsmasse og utendørsanlegg i en komplisert situasjon med omkringliggende småhusbebyggelse.

En bygningsutforming av høy faglig kvalitet inkluderer elementer fra tidligere byggetrinn og framstår som et karakterfullt, helhetlig skoleanlegg i nåtidig formspråk. Anleggets målestokk, organisering på tomten og opparbeidelse av uteanleggene ivaretar viktige hensyn til boligområdene i nabolaget.

Resultatet kan stå som et eksempel for utbygging av offentlige skoleanlegg, og viser at man i respekt for elevene tar oppdragerrollen og kravene til kvalitet i våre bygningsmiljøer på alvor.

1999

Refsnesbakken borettslag – arkitekt Marit Johansen – for

Forbilledlig gjennomført opprusting av boligblokkens inngangspartier og adkomstsone.

Utforming av nye inngangspartier og fasader med beherskede bygningsmessige virkemidler som viderefører bygningenes arkitektoniske karakter, og på samme måte en avstemt behandling av markdekke med steinsetting, beplantning, belysning og annet utstyr, har forvandlet en nødtøftig adkomstsone til et skikkelig og trivelig nærmiljø.

2000

Prosjektet Bryggekanalen – Jansen arkitekter -

som pionerprosjekt og første etappe i omforming av et gammelt industri- og havneområde til et sentralt boligområde av høy kvalitet som åpner byen mot sundet med strandpromenade og rekreasjonsarealer, og som setter standard for videre utbygging av området til fordel for bybildet og bymiljøet i sentrum.

Innenfor den høye utnyttelsen i fastsatte rammer i reguleringsplanen, har prosjektet lyktes i å skape et attraktivt boligområde med en bygningsstruktur som i målestokk og uttrykk forholder seg til bygningsmiljøet ved sundet, og som har gitt alle boligene del i kvalitetene i beliggenheten ved sjøen.

Hederspris ved byggeskikkprisens 10-årsjubileum til for Lindmann for Kongens gate 15 forbilledlig istandsetting og etterfølgende vedlikehold siden midten av 1970-tallet da tidens tann hadde brakt den sær- pregede bygningens skjebne til en korsvei.

Bankbygget er ved sin sentrale passering i byens hjerte, ved Vincent Buddes plass og som fondmotiv i gågata, en av de aller viktigste identitetsbærende bygninger i Moss bybilde.

Istandsettingen kan betraktes som et pionerprosjekt i sin tid for å ivareta åpenbare kvaliteter i formelementer, detaljer og materialbruk ved eldre bygninger når nødvendige tiltak må utføres.

Et eksempel til etterfølgelse!

2001

Orkerød sykehjem – arkitektene Wiig og Horgmo -

for: et godt gjennomført svar på utfordringene i sykehjemsreformen, med en konsentrert, men fattbar og vel organisert bygningsstruktur for et stort antall beboere. Ved beherskede arkitektoniske virkemidler og avstemt materialbruk er det lyktes å oppnå en god og tilforlataelig utforming av det store bygningsvolumet som er tilpasset og fremhever tomtens kvaliteter, og hvor adkomst og tilgjengelighet er forbilledlig tilrettelagt.

2002

Prosjektet Møllebyen – LPO arkitektur og design, Sundby arkitekter og landskapsarkitektene Berg og Dyring - for

forbilledlig istandsetting av de gamle møllebygningene til ny bruk og tilhørende istandsetting av gater, plasser, vannløp og nybygg, der det nye og gamle møtes med gjensidig respekt. Istandsetting og nybygg er gjennomført med vekt på helhet og kvalitativ, men likevel nøktern material- og virkemiddelbruk, og prosjektet har derved klart å ta vare på området historiske identitet ved omskapingen av det tidligere industriområdet til en aktiv del av bysentrum med kinoer, bibliotek, museum og undervisningsbygg.

2003

Kippenes hyttegrend – arkitekt Marit Johansen - for

Vellykket utbygging av det tidligere foreningsferiestedet til et fortettet hytteområde med småskalabygninger på små tomter og større felles naturområder. Utbyggingsmønsteret balanserer utfordringene i forhold til viktige miljø- og landskaps hensyn ved Mossesundet .

Gjennom omsorgsfull planlegging av bygningenes utforming og plassering, og godt gjennomført utbygging og terrengarbeider har det lyktes å skape et helhetlig område av høy kvalitet som kan stå som eksempel på god byggeskikk for fritidshus i ellers sårbare strandområder.

2004

Prosjektet Tivoli Amfi – Sundby arkitekter - for

Forbilledlig rehabilitering av kinoteaterbygningen med teknisk istandsetting og sjenerøs innvendig oppgradering for utvidet bruk av bygningen til glede for hele byen.

”Tivoli kinomatograph” fra 1910 er byens første bygning for formålet og har hatt stor betydning som kino og revyteaterscene. Prosjektet tilrettelegger for å videreføre revyteatertradisjonen supplert med nytt restauranttilbud. Tiltakshaveren berømmes for det høye ambisjonsnivået som fører dette prosjektet inn i rekken av særlig kvalitetsmessig gjennomførte istandsettinger av flere bygninger med stor betydning for det historiske Moss.

2005

Prosjekt Tollboden – arkitektene Solheim og Jacobsen og landskapsarkitektene Berg og Dyring - for:

Svært prisverdig tilpasning av den gamle Tollboden til ny bruk og som sammen med istandsetting og opprusting av tollbodbygga og brutårnet med omgivelser, har utvidet tilgjengeligheten og tilbudet til byens innbyggere, og styrket kanalen som aktivum i bymiljøet.

Tilretteleggingen for restaurantformålet i bygningen og opprustingen av omgivende anlegg må berømmes for ambisjonsnivået og den gjennomførte høye kvaliteten, og resultatet kan stå som forbilde for ivaretagelsen av det viktige særtrekket som kanalen er i bybildet i Moss.

Gjennom materialbruk, dimensjoner og volumoppdeling med referanser i det eksisterende, er det innpasset en ny bygning

Våre tidsskrifter

Egjeff A. Rasmussen Kristian Augustgt. 18 1776 Halden Tlf. 480 07 544

Slekt og Data nr. 2-2010

Hovedtema denne gang er DNA og slektsforskning. Her får vi en introduksjon til genetisk genealogi - et spennende forskerområde.

Eivind Hovig skriver om: Norske gener - er det noe som kan kalles norske gener og hva er i så fall spesielt?

Hadde George Washington norske aner? - Invitasjon til konkurranse.

Ellers mye spennende slekts- og emigrasjonshistorie.

Slekt og Data nr. 3-2010

Denne gang er det Migrasjon - altså flytting innenlands som er hovedtema

Brynjulf Gjerdåker: Migrasjon i Norge på 1800-tallet, hovud-straumar gjennom eit hundreår

Johan Borgos: Flytting til Vesterålen.

Finn Karlson: Trondheims bytelling i 1925.

Knut Bryn: Bergmenn på vandring.

Ellis Island, slektsforskernes Mekka? - interessant artikkel av Nina Hanssen.

Lokalhistorisk Magasin nr. 3-2010

Tema denne gang er: Andre verdenskrig. Her er det mye spennende og til dels kjent stoff: Evakueringa av Sola i 1940, Sovjetiske krigsfanger og sivile tvangsarbeidere i Rogaland, Gunnar Sønsteby med røtter på Rjukan, og mye mer.

Heimen nr. 1-2009

Tema her er: Marginaliserte grupper. Her er det artikler om tiggere, om tatere og reisepass, om Oslojødernes innstilling til den sionistiske ideologien, om dave i lokalsamfunnet, om Forsvars-

skikk og lokalhistorie og mye annet.. Dessuten bokanmeldelser m.m.

Heimen nr.3-2010

Hovedtema i dette hefte er : Moderne tettsteder.

Nina Espeseth Grønbekk: Snev av urbanitet. Tettstedet Fagernes som by og land, tradisjon og modernitet.

Yngve Skjæveland: Bygdefolk eller byfolk? Bystatus og urbanisering i ein av våre nyeste byer. Her gjelder det byen Stord?

Ola Alsvik: Grenselandet mellom by og bygd: Et forsøk på å forstå Lørenskogs rom.

Ole Tveiten: Kven rådde over Vima? Jarundutvikling og råderett i utmark i mellomalderen. Myrmalm og skog var sammen med arbeidskraft og kunnskap de viktigste resursene i jernvinna. Meget interessant artikkel. Har vi noen blestertufter i Mosse-området?

Ilåkon Stokland har en lengere artikkel om arbeiderne ved Langaard tobaksfabrikk ca. 1890-1940.

Ellers bokanmeldelser og oversikt over innkommet lokalhistorisk litteratur m.m.

Fortidsvern nr.2-2010

Skal du ha tak i en håndverker med kompetanse på antikvarisk istandsetting må du gjerne vente lenge. Det er stor mangel på slike og det er dette som er tema i dette nummer.

Roald Renmælmo skriver om: Praktisk utdanning i teknisk bygningsvern og restaurering ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Silja Selfors: Riktig restaurering i Drøbak. I prosjektet "Riktig restaurering vil de skolere "hverdags-håndverkeren" i riktig restaurering. Dette for å kvalitetssikre restaurering av lokal byggeskikk i Drøbak, men prosjektet er også et nasjonalt pilotprosjekt med ambisjoner om videreføring flere steder i landet.

Hva tåler det historiske landskapet på Lade? Utbygging av nytt psykiatrisk sykehus i Trondheim rett ved Ringve museum skaper strid, Fortidsminneforeningen og Naturvernforbundet protesterer.

Sigrd Solheim Murud: Nytt nettsted - for eiere av eldre bygg. Nettportalen Bygg og

Det gamle Moss

Aage T. Olsen 69 20 79 81 auge.ok@gmail.com

Velkommen til Lokalhistoriegruppen.

Her må jeg skrive litt om hva vi steller med. Vi i denne gruppen har holdt på med å registrere kulturminner. Det har hvert mer en nok å gjøre de 2 siste årene, og dette arbeidet er livsvarig. Det er Trygve Måleng og jeg som holder på med registreringen i periferien. Vi er som kjent 2 historielag her i Moss.(ønsker at det var bare ett) men vi har delt jobben i mellom oss. Moss Historielag tar seg av registreringen i bykjernen, mens vi tar alt som ligger i de ytre områder. Jeg skal love dere at det er nok å ta tak i. Jeg viste ikke at det fantes så mye. Men så registrerer vi jo ikke bare fornminner, men alt mulig, helt frem til okkupasjonstiden. Trygve og jeg har også delt på jobben. Han tar seg av det som skal skrives, (den tyngste jobben) mens jeg tar meg av foto og kartfesting. Er det noen som føler kallet så er dere hjertelig velkommen til å vandre i skog og myrer, klatre i fjell, og eller skrive.

Jeløy har også mange skjulte kulturminner. Her er et lite eksempel. Som dere sikkert vet så driver jeg med metallseking. Det samme driver Trygve med. Tidligere i høst fant han noe som minner om en gammel kanon fra 1700 tallet. Av de bitene som var i gjen av kanonen etter at den var sprengt i filler, var den største delen noe av løpet som viste at det virkelig var en kanon. Men stedet den var funnet satte de små

grå i gang. Den lå rett på oversiden av Roklubben på Jeløy. Jeg har jo hørt om kanoner fra Moss Jernverk som eksploderte på grunn av dårlig legering. Men fikk det ikke til å stemme helt om at de ble prøveskutt på Jeløy, selv om det var fri utsikt til Mossesundet. Forklaringen fikk jeg på telf. Med kontakt med formannen i Moss Forsvarsforening. Han kunne fortelle at det var kanonstilling for 2 kanoner som inngikk i forsvaret av Moss på den tiden. Forsvarsforeningen har også kartmerket alle de tyske forsvarsstillingene i og utenfor Moss, med beskrivelser og beliggenhet. Mange spor av disse stillingene er borte i dag, men de hadde jo en del bunkere i fjellet, jeg vet ikke om de er ødelagt, men jeg har ikke undersøkt enda. Jeg fikk ved en misforståelse kartet fra Moss Kommune. Men jeg har ikke lov å publisere det på grunn av at det tilhører Moss/Rygge Forsvarsforening.

Vel har Jeløy masse kulturminner men Mosseskogen er unik. Her finnes masser av fornminner fra steinalder, flere hellere som arkeologer nå har bekreftet at der bodde det folk. Så har vi alle gravene som er så konsentrert at jeg vil kalle det en av Norges største gravplasser fra forntiden. Mange gruver, kullmiler. I 2010 registrerte arkeologene 8 nye miler i tillegg til alle som før er registrert. De er også totalfredet. Jeg har selv funnet en sikker gravrøys som hittil ikke er registrert. Ramberg på Jeløy finnes det en tilsvarende.

Her handler det om porto

Østfold Historielag har en stor utgiftspost på porto, når meldingsbladet skal sendes ut. Planen er at alle som har en e-postadresse, vil få bladet på nett.

De som ikke har internett, vil motta bladet som før, i postkassen.

For vår forening vil det også være praktisk å ha medlemmenes e-post adresse. Ofte får vi melding om arrangementer som skal arrangeres, med kort påmeldingsfrist. Da er det enkelt for oss å bruke e-post.

Til dere som har e-post ber vi om at dere gjør følgende:

Send en e-post til

tvin@online.no

***På feltet emne skriver du navnet ditt.
Enklere kan det ikke gjøres.***

Velkommen til Oslo Byarkiv

Oslo byarkiv er en etat i Oslo Kommune. Byarkivet er det utøvende fagorgan i arkivspørsmål og er faglig overordnet myndighet for kommunens samlede arkivvirksomhet. I tillegg skal kommunalt arkivmateriale etter bestemmelsene i arkivplanen for Oslo kommune avleveres til Byarkivet. Staten har to seksjoner som oppfyller hver sin del av dette ansvaret, seksjon for arkivdanning og systemansvar, og seksjon for depot og formidling.

Byarkivets lesesal finner du i Maridalsveien 3

Eller på internett www.byarkivet.oslo.kommune.no

Telefon 02 180

Åpningstider:

Mandag og Fredag : kl. 0900-1500

Tirsdag og Torsdag : kl. 1200-1500

Onsdag : kl. 0900-1800

For slektsforskere er det spesielt folketellingen for Oslo som er interessant. I Oslo er det foretatt folketelling hvert år fra 1899. Folketellingen er klausulert i 60 år, d.v.s. at vi har pr. i dag tilgang på opplysninger fra 1899-1947. Adressekalendere finnes på mikrofilm. Du starter søket med å lete etter personen i alfabetet i adresseboken, inntil du ved navnet finner den adressen din slektning bodde i. Deretter ber du om å få utlånt kassetten med den aktuelle gaten. Når du finner rett hus og rett person, ser du også resten av familien som bor sammen. I anmerkningsrubrikken kan du ved flytting se hvor familien bodde før. Ved hjelp av adresseboken kan du forfølge en familie gjennom hele byen gjennom 49 år. Herved ser du tilgang på nye verdensborgere, og avgang av barn, når de for eks. flytter hjemmefra for å gifte seg.

Men først må du registrere deg i resepsjonen. Du får så utstedt et legitimasjonskort, som vises ved senere besøk.